

KOKNESES NOVADA DOME

EIROPAS SAVIENĪBA
Eiropas Reģionālās attīstības fonds

**KOKNESES MAZPILSĒTAS VEIDOŠANĀS
UN
ATTĪSTĪBA LIVONIJĀ 13.- 16. GS.**

Autors: Mg. hist., vēstures zinātnu doktora grāda pretendents
Edgars Plētiens

2016

SATURS

Ievada vietā.....	3
Vieta pie divām upēm	3
Vietas konstruēšana.....	4
Pilsētas statuss	5
Pilsētas pārvalde	7
Pilsētas izskats	9
Kokneses iedzīvotāji	12
Pilsētas nozīme Livonijā un piesaiste Hanzas sistēmai	13
Pilsēta pēc Livonijas sabrukuma	16
Kopsavilkums	17
Post scriptum	18
Bibliogrāfijas saraksts	18
Pielikumi	1

Ievada vietā

Sen bijuši notikumi pagaist no cilvēku atmiņas. Dažreiz tie saglabājas nostātos, bet dažreiz ir lemti aizmirstībai. 1378. gadā Kurzemes bīskapijas domkapituls atzina, ka cilvēcīgā atmiņa ir īslaicīga un nolemta nāvei, tāpēc notikumi ir jāsaglabā rakstītajās liecībās¹. Un patiesi, ja tā laika rīcības nebūtu nostiprinātas ar rakstīto tekstu, mēs, iespējams, nekad neuzzinātu par vietu, kur pašlaik redzams parks, bet agrāk slējās aizsardzības mūri, kuru iekšpusē gar šaurām ielām bija izvietojusies mūra apbūve un kuras sienās ļaudis nodarbojās ar tirdzniecību un amatniecību. Runa ir par vietu, kuru agrāk pazina kā “Kukonoys” un vēlāk sāka dēvēt par “Kokenhusen” un kuru mēs šobrīd saucam par Koknesi. Kokneses viduslaiku pilsēta izveidojās pie mūra pils ap 13. gs. pusi un pastāvēja tur līdz 17. gs. otrajai pusei, kad daļā no tās teritorijas tika izveidotas pils aizsardzības struktūras (*Pielikums Nr. I.*). Vēlāk, kad tika pamesta pils, pilsētas teritorija aizauga un vienīgās liecības par to bija sastopamas arhīvos atrodošajos dokumentos vai zem zemes. Šis stāsts būs par Kokneses pilsētu viduslaikos. Lai to izstāstītu, paturēsim prātā Kokneses pili, paskatīsimies uz pilsētas pārvaldes organizāciju, tās apbūvi un iedzīvotāju nodarbošanos, kā arī mēģināsim novērtēt tās nozīmi Livonijā un plašākā reģionā.

Vieta pie divām upēm

Mēs varam tikai minēt, kāpēc zemesragā jau 1. g.t. p.m.ē. starp Daugavas un Pērses upēm izveidojās apdzīvota vieta, kas 11.- 13. gs. tika izbūvēta par izteikti nostiprinātu nocietinājumu². Jādomā, ka būtiska nozīme vietas attīstībā bija klinšainā paugura pakājē atrodošajai Daugavas upei, kas savienoja austrumu zemes ar Baltijas jūru. Ceļu sistēmai bija milzīga nozīme tirdzniecībā³, jo īpaši tādiem kā Daugavas ūdensceļš. Iespējams, tieši tāpēc vietas novietojums tika novērtēts un nocietinājumu būvniecībai izvēlēta tik neapskaužami izdevīga vieta. Pauguru no vietas puses norobežoja Pērses upe, no otras puses Daugavas upe un no trešās puses grāvis, kas vēlāk atdalīja mūra pils un priekšpils teritorijas. Līdz ar to vispirms koka, vēlāk mūra nocietinātās struktūras tika veidotas savdabīgā trīstūrveida formā, tādā veidā pielāgojot tās paugura reljefam.

¹ Bunge, F., G. (Hg.) *Liv-, Est- und Kurländisches Urkundenbuch nebst Regesten*, Abt. 1., Bd. 3. Reval: In Commission bei Kluge und Ströhm, 1857. Nr. 1131. (turpmāk: LUB)

² Stubavs, A. Arheoloģiskie izrakumi Koknesē 1966.gadā. Grām.: *Zinātniskās atskaites sesijas referātu tēzes par arheologu, atropologu un etnogrāfu 1966. gada pētījumu rezultātiem*. Rīga: Zinātne, 1967. 35.-38.lpp.

³ Bruns, F., Weczerka, H. *Hansische Handelsstraßen. Atlas*. Köln: Böhlau Verlag Köln Graz, 1962. Karte VIII

13. gs. Krusta karu laikā vieta tika iekļauta Rīgas bīskapijas⁴ teritorijā un 1269. gadā izlēnota Hansam fon Tīzenhauzenam⁵. Pie agrākās koka pils 11.- 13. gs. bija izveidojusies apdzīvotība⁶, taču pēc koka pils nodedzināšanas arī pie pils esošie iedzīvotāji vietu atstāja⁷. Neilgi pēc tam šajā vietā tika uzcelta mūra pils. Kokneses vietai jaunajā administratīvajā sistēmā kā societinājumam pie Daugavas bija milzīga loma, jo vieta bija ieguvusi attīstībai tik nepieciešamo drošības funkciju. Ja pieņemam, ka pilis tolaik bija visdrošākās apdzīvotās vietas, tad vietā sev izdevīgumu ieraudzīja tie, kuriem drošības garants, lai darītu to, kas jādara, bija vissvarīgākais. Un tie bija ļaudis, kas spēja kādas lietas izgatavot un ļaudis, kas spēja tās pārvadāt no vienas vietas uz citu. Mēs viņus pazīstam kā amatniekus un tirgotājus.

Vietas konstruēšana

1277. gada vasaras vidū, 13. jūlijā, Rīgas arhibīskaps Johanes fon Lūne (*Johanness I von Lune, 1273.- 1284.*) kādu mums nezināmu iemeslu vadīts izsniedza Kokneses pilsētai dibināšanas dokumentu⁸ (*Pielikums Nr.2.*). Taču šis solis nebija jaunas vietas mākslīga radīšana, bet gan jau esošas apdzīvotās vietas juridiska noformēšana jeb kā viduslaikos rakstīja, ka nepieciešams “*vietu uz pilsētu veidot*”⁹. Pārmaiņas laikā un telpā ir atstājušas mums tikai nelielu daļu no pilsētas dibināšanas dokumenta. Saglabājusies tā daļa, kurā tika noteiktas ar citu juridisku statusu nostiprinātās vietas robežas. Dokumenta sākums savukārt sevī ietvēra pieņemtās manuskriptu sastādīšanas formulas, kas lielākoties atkārtojās. Dibināšanas dokumenta fragments sniedz norādes uz vairākām būtiskām lietām. Pirmkārt, minētas ir tikko nodibinātajai pilsētai piederošās pļavas, kas atradās teritorijā no Daugavas līdz kādam kalnam, ko sauca Helēnas vārdā. Šī bija teritorija, kas bija paredzēta pilsētas pilsonu lietošanā. Otrkārt, blakus pļavām minēti arī dārzi, kas atradās no Pērses upes līdz minētajam Helēnas kalnam. Treškārt, minēts pilsētas mūris. Mēs

⁴ Kopš 1255. gada 20. janvāra Rīgas bīskapam tika piešķirts arhibīskapa un tā pārvaldītajai teritorijai- arhibīskapijas statuss. Vairāk: Švābe, A. (Red.) *Latvijas vēstures avoti*. 2.sējums: Senās Latvijas vēstures avoti. 2.burtnīca. Rīga: Latvijas Vēstures institūta apgādiens, 1940. Nr. 414.

⁵ Bunge, F.,G. (Hg.) *Liv-, Est- und Kurländisches Urkundenbuch nebst Regesten*, Abt. 1., Bd. 1. Reval: In Commission bei Kluge und Ströhm, 1853. Nr. 416. (turpmāk: LUB)

⁶ Stubavs, A. Arheoloģiske izrakumi Kokneses pilskalnā 1965. gadā. Grām.: *Zinātniskās atskaites sesijas referātu tēzes par arheoloģiju un etnogrāfiju 1965. gada pētījumu rezultātiem*. Rīga: Cīņa, 1966. 24.- 27. lpp.

⁷ Heinrici Chronicon. Indriķa hronika. Tulkojis Ā. Feldhūna. Komentējis un priekšvārdu sarakstījis Ē. Mugurēvičs. Rīga: Zinātne, 1993. 111. lpp.

⁸ LUB, Bd.1., Nr. 454.

⁹ “locum ad civitatem construendam”. Šis izvilkums ir no Aizputes pilsētas dibināšanas dokumenta, taču, ja būtu saglabājusies Kokneses pilsētas dibināšanas dokumenta sākuma daļa, arī tur būtu jābūt šādam teikumam. Aizputes pilsētas dibināšanas dokuments pieejams šeit: LUB, Bd. 3., Nr. 1131.

nezinām, kur tas tolaik atradās, kā arī nav iespējams pēc šī nelielā pieminējuma apgalvot, ka tas tolaik apjoza visu pilsētu, taču ir zināms, ka mūris vai tā daļa tajā laikā jau pastāvēja. Ceturtkārt, kaut kur netālu no apdzīvotās vietas tolaik atradās Johana fon Tīzenhauzena lauki, kas, nēmot vērā minēto 1269. gada lēņa vēstuli, bija Kokneses pils lēņa toreizējais īpašnieks. Piektkārt, minēti arī māju īpašumi, kuriem, kā rakstīts dokumentā, bija piesaistīti augstāk pieminētie dārzi. Turklāt namniekiem bija piešķirtas salīdzinoši plašas tiesības, jo tie drīkstēja pilsētā esošos īpašumus brīvi pārdot. Kāda bija Kokneses vieta uz 13. gs. 70. gadiem? Redzam, ka apdzīvotība pie pils jau pastāvēja, turklāt tā bija ļoti konkrēta, dabā izdalāma vieta, kuru daļēji vai pilnībā ietvēra mūra konstrukcijas. Vietā bija izvietoti mājokļi, kuriem bija piesaistīti ārpus vietas izvietoti dārzi. Ārpus pilsētas atradās pilsētai piederošas plavas. Tātad, kā minēts, Rīgas arhibīskaps juridiski nostiprināja jau esošu apdzīvoto vietu, līdz ar to pie pils dzīvojošajai kopienai, kurai piederēja minētie mājokļi, dārzi un plavas, dodot papildus iespējas.

Pilsētas statuss

1425. gada Rēveles rātes instrukcijā saviem sūtējiem uz pilsētu sanāksmi Pērnavā norādīja, ka “ir jārunā par to, ka Rīgas un Tērbatas kungi saņēma par viņu tēriņiem palīdzību no mazajām pilsētām”¹⁰. Rīgas tirdzniecības sistēmai bija piesaistīta arī Kokneses pilsēta, kuras rātei arī bija jāveic šo tēriņu apmaksu. To, kas ir pilsētu sanāksmes, kā arī kuras pilsētas vēl bija piesaistītas Rīgas tirdzniecības sistēmai, apskatīsim nedaudz vēlāk jau ar konkrētiem piemēriem, taču no minētā redzams, ka Livonijā bija izveidojusies izpratne par to, kas bija lielās un kas- mazās pilsētas. Un Koknese piederēja pie otrās pilsētu grupas. Līdz ar to Koknese līdzās, piemēram, Valmierai un Limbažiem, dēvējama par mazpilsētu. Kokneses apdzīvotās vietas pieminējumos lietotie apzīmējumi skatāmi zemāk.

Gads	Apzīmējums
13.07.1277.	stadt
1323.	civitate
10.05.1350.	stadt

¹⁰ Hildebrand, H. (Hg.) *Liv-, Est- und Kurländisches Urkundenbuch*, Abt. 1., Bd. 7. Riga, Moskau: Verlag von J. Deubner, 1881. Nr. 300. (turpmāk: LUB)

07.11.1378.	stat
16.10.1382.	stadt
19.06.1389.	stadt
1389.	stadt
08.08.1391.	oppido
06.07.1408.	stadt
23.10.1422.	stat
21.12.1434.	stad
21.09.1442.	stadt
31.08.1444.	stadt
16.10.1473.	stadt
31.05.1492.	stedekenn
29.07.1513.	stadt
09.04.1521.	stadt
03.07.1529.	stadt
28.03.1541.	stadt
1555.	civitate

Augstāk esošie apzīmējumi netieši norāda uz mazpilsētas specifiku, kur apdzīvotā vieta tika saukta par pilsētu, taču tā tika apzīmēta arī ar pazemināto formu “pilsētiņa” (stedekenn). Kas attiecas uz pilsētas statusa piešķiršanas dokumentu 1277. gadā, kā arī Livonijas piļu un pilsētu 1555. gada sarakstu¹¹, tad abos dokumentos to sastādītāji lietojuši latīņu valodas vārdu “civita”, šādi apzīmējot tiesiski nostiprinātu pilsētu. Nereti šādi apzīmētas pilsētas reālajā dzīvē krieti atšķirās no tāpat apzīmētajām lielajām pilsētām un tām visām kopīgs bija tieši tiesību esamības faktors.

¹¹ Bunge, G. F. (Hrsg.) Archiv für die Geschichte Liv- Est- und Curlands, Bd. 6. Reval: Verlag von Franz Kluge, 1851. S. 145.

Pilsētas pārvalde

Redzējām, ka pilsētu dibināja un līdz ar to par tās senjoru kļuva Rīgas arhibīskaps. Bīskaps Koknesi dēvēja par “mūsu baznīcas pilsētu”¹² vai vienkārši par “mūsu pilsētu”¹³, tādā veidā apliecinot savu virsvaru pār to. Pilsētas tiešā pārvalde atradās rātes¹⁴ rokās, kurā bija vismaz viens birgermeistars¹⁵ un viens rātskungs¹⁶ (*Pielikums Nr.3.*). Lai gan rātē parasti bija vairāk cilvēku, tomēr pašlaik trūkst drošu pierādījumu par rātes skaitlisko sastāvu. Nav zināms ne tas, pēc kādiem principiem darbojās rāte, ne arī cik bieži tā sanāca, taču rātē esošajiem cilvēkiem konkrētā laika periodā bija radnieciskā saistība¹⁷, kas ļauj pieņemt, ka rāti veidoja cilvēki, kas nāca no konkrētam pilsonu dzimtām. Tāpat rātē darbojās princips, kad no rātskungu vidus tika izvēlēts arī birgermeistars¹⁸. Izdots dokumentus birgermeistars apstiprināja ar savu zīmogu¹⁹, kas reizē bija arī Kokneses rātes zīmogs (*Pielikums Nr.4.*). Rātes locekļu funkcijas bija izpildošas un reprezentatīvas, piemēram, apstiprināt pirkšanas un pārdošanas dokumentus²⁰ vai pārstāvēt pilsētu reģionālajās sanāksmēs, kas Livonijā bija pilsētu dienas²¹. Kokneses pilī vai pilsētā uzturējās arī Rīgas arhibīskapijas fogts²². Tāpat, jādomā, pilī uzturējās arī Kokneses fogts²³, kura pārraudzībā atradās Kokneses fogteja²⁴. Iespējams, nemot vērā Limbažu pilsētas piemēru²⁵, fogts piedalījās arī pilsētas pārvaldē un bez viņa ziņas lēmumus pieņemt rāte nevarēja. Uz to netieši

¹² “[..] unser kerken stad Kokenhusen[..]” Bruiningk, H. & Busch, N. (Hg.) *Livländische Güterurkunden 1207- 1500*, Bd. 1. Riga: Kommissions Verlag von Joneck&Policwsky, 1908. Nr. 278. (turpmāk: LG)

¹³ “[..] unser stadt Kokenhusen[..]” Bruiningh, H. (Hg.) *Livländische Güterurkunden 1500- 1545*, Bd. 2. Riga: Kommissionsverlag von A. Gulbis, 1923. Nr. 340. (turpmāk: LG)

¹⁴ “[..] rade zu Kackenhausen[..]”. Vairāk: LG I, Nr. 495.

¹⁵ LG I, Nr. 315.

¹⁶ Bunge, F., G. (Hg.) *Liv-, Est- und Kurländisches Urkundenbuch nebst Regesten*, Abt. 1., Bd. 4. Reval: In Commission bei Kluge und Ströhm, 1859. Nr. 1656.; Hildebrand, H. (Hg.) *Liv-, Est- und Kurländisches Urkundenbuch*, Abt. 1., Bd. 8. Riga, Moskau: Verlag von J. Deubner, 1884. Nr. 753.; Stavenhagen, O. (Hg.) *Akten und Rezesse der livländischen Ständetage*, Bd. 1. Lief. 4. Riga: J. Deubner, 1907. Nr. 471., 495., 526. (turpmāk: AuR)

¹⁷ LG I, Nr. 315.; LUB, Bd. 8., Nr. 956.

¹⁸ LUB, Bd. 8., Nr. 956., 903.

¹⁹ Švābe, A. (sast.) *Latvijas vēstures avoti*, 7. sējums: Vidzemes tiesību vēstures avoti 1336- 1551. Rīga: Latvijas Vēstures Institūta apgādiens, 1941. Nr. 137. (turpmāk: Švābe, Vidzemes tiesību vēstures avoti)

²⁰ Turpat

²¹ LUB, Bd. 4., Nr. 1656.; LUB, Bd. 8., Nr. 753.

²² LG II, Nr. 489., 340.

²³ LUB, Bd. 3., Nr. 1218.; Bunge, F., G. (Hg.) *Liv-, Est- und Kurländisches Urkundenbuch nebst Regesten*, Abt. 1., Bd. 5. Riga: Im Verlage von Nikolai Kymmel, 1867. Nr. 2297., 2634.; LUB, Bd. 9. Nr. 119.; Švābe, Vidzemes tiesību vēstures avoti, Nr. 140.

²⁴ Švābe, Vidzemes tiesību vēstures avoti, Nr. 172.

²⁵ LG I, Nr. 117.

norāda arī Jākoba fon Tīzenhauzena 1546. gada testaments²⁶, kura apstiprināšanā piedalījies gan Kokneses fogts, gan vēl divas personas, iespējams, Kokneses pilsoni, kas bijuši mirušā radinieki. Fogts savus lēmumus apstiprināja ar sev piederošo zīmogu²⁷ (*Pielikums Nr.5.*). Kokneses pilī uzturējās arī Kokneses tiesnesis, kura funkcijās ietilpa nodevu ievākšana²⁸. Nemot vērā, ka arhibīskaps bija pilsētas senjors, tam bija tiesības piedalīties pilsētas pārvaldē. Taču cik bieži arhibīskaps uzturējās Koknesē? Literatūrā nereti pieņemts, ka Rīgas arhibīskapam bija trīs galvenās uzturēšanās vietas- Rauna, Limbaži un Koknese²⁹. Tā patiesi ir minējis Bartolomejs Grefentāls savā „Livonijas hronikā”³⁰. Viņš raksta, ka Raunas pilī arhibīskaps uzturējies no Miķeļiem³¹ līdz Sveču dienai³². Tālāk arhibīskaps devies uz Limbažiem, kur uzturējies no Sveču dienas līdz Vasarsvētkiem³³. Savukārt no Vasarsvētkiem līdz Miķeļiem arhibīskaps uzturējies Koknesē³⁴. Nesteigsimies šim apgalvojumam piekrist, jo, piemēram, Rīgas arhibīskapa Vilhelma no Brandenburgas (*Wilhelm von Brandenburg, arhibīskaps 1539.- 1563.*) itinerārijs jeb uzturēšanās vietu saraksts rāda, ka Vilhelms 1539. gadā Koknesē uzturējies augusta otrajā pusē, 1540. gadā februāra sākumā, 1541. gadā novembra sākumā, 1542. gadā oktobra beigās, bet 1547. gadā februāra beigās, aprīļa vidū, septembra sākumā un beigās³⁵. Kā redzams, ir laiki, kas visumā atbilst Grefentāla hronikā minētajiem, bet ir laiki, kuros arhibīskaps Koknesē ir izdevis dokumentus, lai gan viņam pēc hronikā minētā saraksta vajadzēja būt citur. Protams, ir būtiski saprast, ka dokumenti saglabājušies fragmentāri un no tiem nav iespējams iegūt hronoloģiski pilnīgus datus par arhibīskapa uzturēšanās laikiem kādā no vietām, tomēr šie dokumenti rāda galvenās tendencies, kas ir vērā ņemami fakti.

²⁶ Švābe, Vidzemes tiesību vēstures avoti, Nr. 172.

²⁷ Turpat, Nr. 140.

²⁸ Schwartz, Ph. (Hrsg.) *Liv-, Est- und Kurländisches Urkundenbuch*, Bd. 10. Riga, Moskau: Verlag von J. Deubner, 1896. Nr. 194.

²⁹ Blese, J. *Koknese ar atskatu tālākā pagātnē*. Rīga: Atēna, 1998. 18.lpp.

³⁰ Bartholomäus Grefenthal, „*Chronicon Livoniae*”. B. Grefentāls bijis pēdējā Rīgas arhibīskapa Vilhelma fon Branderburga (*Wilhelm von Brandenburg, 1539.- 1563.*) kanclera Marka Grefentāla (*Marcus Grefenthal*) radinieks.

³¹ Ap 21.- 23. septembrī

³² 2. februāris

³³ Tika atzīmēti svētdienā, kas bija 50 dienas pēc Lieldienām- tātad maija beigās.

³⁴ Bunge, G. F. (Hrsg) *Chronicon Livoniae*. In: *Monumenta Livoniae Antiquae*, Bd. 5. Riga und Leipzig: Eduard Frantzen's Verlags- Comptoir, 1947. S. 110.; Švābe, A. Daži Livonijas saimniecības vēstures avoti 1540.- 68. g. No: Stepermanis, M., Švābe, A., Zeids, T. (sast.) *Latviešu vēsturnieku veltījums profesoram Dr. hist. Robertam Viperam*. Rīga: Grāmatu apgādniecība A. Gulbis, 1939. 54.- 97. lpp.

³⁵ Neitmann, K. Die Auswahl von Residenzorten. Methodische Bemerkungen zur spätmittelalterlichen geistlichen Residenzbildung. In: Neitmann, K., Heimann, D.-H. (Hrsg.) *Spätmittelalterliche Residenzbildung in geistlichen Territorien Mittel- und Norddeutschlands*. Berlin: Lukas Verlag, 2009. S. 41.- 90.

Pilsētas izskats

Tāpat kā pilij, arī Kokneses pilsētas izvietojumu noteica dabā esošais reljefs. Ja skatāmies 1630. gada Kokneses vietas plānu (*Pielikums Nr. 6.*), šķiet, ka Kokneses pilsēta bija nekas vairāk kā paplašināta pils priekšpils. Tāds iespaids rodas, jo pilsētas mūra struktūras paplašinātas, ieturot pils nocietinājumu līniju virzību. Taču pils struktūras bija nodalītas no pilsētas ar mūri. Turklat katrai struktūrai bija sava pārvaldes institūcija. Pilsētas mūris, kā noskaidrojām, minēts jau 1277. gada pilsētas tiesību piešķiršanas dokumentā. Pēc dokumentā ietvertā apraksta gan nav iespējams mūri lokalizēt, kā arī nav nosakāms, vai tolaik tas aptvēra jau visu pilsētas teritoriju. Mūra esamību uzrāda arī 17. gs. Kokneses vietas plāni. (*Pielikums Nr. 7.*). Mūri bija vairāki vārti. Vienus sauca par Ūdens vārtiem un tie atradās pilsētas pusē, kas bija vērsta uz Daugavas pusī. Otri 17. gs. sākumā tika saukti par Vecajiem vārtiem, kas nozīmē, ka kādā brīdī tie funkcionējuši kā pilsētas vārti. Savukārt trešos vārtus sauca vienkārši par Pilsētas vārtiem bez īpaša nosaukuma³⁶. 15. gs. beigās Koknesē vienus no iepriekš minētajiem vai citus vārtus apzīmēja ar vārdu “*Lubberdesschenn*”. Iespējams, šis nosaukums rāda uz personvārdu, kas būtu “*Luberta vārti*”. To, kāpēc vārti šādi nosaukti, nav zināms. Šo vārtu priekšā atradās baznīckunga zeme un māja³⁷.

Kokneses pilsēta aizņēma aptuveni 3,6 ha lielu teritoriju³⁸, kurā bija izvietotas dažāda rakstura celtnes. Pilsētā atradās Sv. Pāvila baznīca. Nēmot vērā, ka arī Kokneses birgermeistara zīmogā (*Pielikums Nr. 4.*) bija attēlots Sv. Pāvils, tad ir iespējams, ka viņš bija izvēlēts savulaik par Kokneses pilsētas svēto patronu jeb aizgādni. Sv. Pāvila atribūts, kā tas redzams zīmogā, bija grāmata³⁹. Līdz ar to ir tikai saprotami, ka arī pilsētas baznīca bija veltīta šim svētajam. 1392. gada testamentā⁴⁰, ko bija sastādījis kāds Bertolds no Kokneses, 2 markas bija novēlētas Sv. Pāvila baznīcas pārbūvei. Tas, kad baznīca uzcelta, nav zināms, taču tas noticis, iespējams, 13.

³⁶ Kokneses pils plāns, 1630. gads. Stokholmas Kara arhīvs, Nr. 0406H: 28: 021: 002 b

³⁷ LG I, Nr. 610.

³⁸ Stubavs, A. Arheoloģiskie izrakumi Koknesē 1961. gadā. Grām.: *Referātu tēzes zinātniskai atskaites sesijai par 1961. gada arheoloģiskām un etnogrāfiskām ekspedīcijām*. Rīga: За Родину, 1962. 19.- 21. lpp. (turpmāk: Stubavs, Arheoloģiskie izrakumi Koknesē 1961. gadā)

³⁹ Sachssendahl, J. (Hrsg.) *Est- und Livändische Briefblade*, Bd. 4.: Siegel und Münzen der weltlichen und geistlichen Gebietiger über Liv-, Est- und Curland bis zum Jahre 1561 nebst Siegeln einheimischer Geschlechter. Reval: In Commission bei Kluge und Ströhm, 1887. S. 83.

⁴⁰ Hupel, W.A. (Hrsg.) *Neue Nordische Miscellaneen*, Stück 17. Riga: J.F.Hartknoch Verlag, 1797. S. 97.; LUB, Bd. 3., Nr. 1332.

gs., jo 14. gs. sākumā šai baznīcai bija gan rektors⁴¹, gan plebāns⁴², kas bija viena un tā pati persona un viņu sauca Arnolds Stove no Kokneses⁴³. 15. gs. dokumentā minēta vēl kāda persona, kas bija saistīta ar baznīcu, jo viņa lietošanā bija baznīckunga zeme⁴⁴. Kokneses baznīcas garīdznieka jeb baznīckunga lietošanā bija arī zeme, kas atradās Kokneses pilsētas priekšā⁴⁵. Iespējams, ka tieši pie šīs baznīcas izvietotie apbedījumi tika pētīti 1962. gada arheoloģiskās izpētes darbu laikā, kur tika konstatēts, ka mirušie apbedīti koka šķirstos un apbedījumi veikti vairākās kārtās⁴⁶. Regulāri dokumentos minēta kāda kapella pie Kokneses pilsētas, kas tika saukta par pilsētas kapellu⁴⁷. Tāpat pie pilsētas atradusies arī kāda cita kapella, kas 15. gs. saukta par veco kapellu⁴⁸. Kādā no šīm kapellām ir atradusies kādam Heinriham Brēmeram dibināta Sv. Jaunavas Marijas vikārija⁴⁹, kuras renti Engelbrehta fon Tīzenhauzena dēls Hans par 83 Rīgas markām pārdevis tās aizbildņiem- Kokneses rātei⁵⁰. Tas nozīmē, ka nelaiķis Heinrihs Brēmers bija savā dzīves laikā saistīts ar Kokneses rāti, kālab rāte bija viņa vikārijas aizbildņi, savukārt par vikārijas naudas aizdošanu ienākošās rentes maksājumus viņš bija novēlējis Tīzenhauzenu dzimtai. Iespējams minētajai vikārijai parādā bija Kerstens fon Rozens, kurš īpašumu sadalē starp viņu un brālēnu minējis 300 Rīgas marku lielu parādu kādai vikārijai Koknesē⁵¹. Bez baznīcām

⁴¹ baznīcas draudzes garīdznieks, kuram ir administratīvas funkcijas. Šim terminam ir dažādas izpratnes, līdz ar to var būt domāts arī baznīcas garīdznieks jeb baznīckungs.

⁴² katoļu draudzes garīdznieks.

⁴³ Bunge, G. F. (Hrsg.) *Liv-, Est- und Kurländisches Urkundenbuch nebst Regesten*, Abt. 1., Bd. 6. Riga: Im Verlage von Nikolai Kymmel, 1873. Nr. 3071. (turpmāk: LUB); Bunge, G. F. (Hrsg.) *Liv-, Est- und Kurländisches Urkundenbuch*, Abt. 1., Bd. 2. Reval: In Commission bei Kluge und Ströhm, 1855. Nr. 720., 721. (turpmāk: LUB)

⁴⁴ LG I, Nr. 610.

⁴⁵ LG I, Nr. 278., 610.

⁴⁶ Stubavs, A. Arheoloģiskie izrakumi Koknesē 1962. gadā. Grām.: *Zinātniskās atskaites sesijas referātu tēzes par 1962. gada arheoloģiskām un etnogrāfiskām ekspedīcijām*. Rīga: Трансжелдориздата, 1963. 12.- 14. lpp. (turpmāk: Stubavs, Arheoloģiskie izrakumi Koknesē 1962. gadā)

⁴⁷ “[..]stades coppele[..]”. LG I, Nr. 278., 610.

⁴⁸ LG I, Nr. 315., 610.

⁴⁹ Vikārija- nodibinājums, kas parasti bija domāts kādas personas pieminēšanai. Vikārija viduslaikos bija kaut kas līdzīgs tam, kas mūsdienās ir fonds. Parasti vikārijas bija veltītas kādam baznīcas svētajam, līdz ar to tās ieguva noteiktāku formu, jo parasti šim svētajam dibinātājs bija veltījis altāri baznīcā. Vikārijas darbība bija vienkārša. Konkrētās personas jeb dibinātāja interesēs bija viņa pieminēšana, kurai viduslaikos bija būtiska nozīme. Līdz ar to persona, dibinot vikāriju, paredzēja tai noteiktu summu, kas bija izmantojama vikāra (palīgpriesteris) algošanai, kas noturēja lūgšanas par dibinātāja dvēseli, kā arī vikārijas vajadzīgo priekšmetu (piemēram, sveču) iegādei. Taču pastāvēja iespēja šo naudas summu, ko dibinātājs vikārijai bija novēlējis, daļēji laist saimnieciskajā apgrozībā, piemēram, kādam aizdot uz nomas nosacījumiem, par ko tas, kurš naudu aizņēmās, maksāja nomas maksu jeb renti. Tā rezultātā summa palielinājās un aizlūgumus par aizgājēju varēja noturēt ilgāk. Protams, šajā procesā pastāvēja arī savi riski, piemēram, tas, ka nauda varēja netikt atdota laicīgi, kas sagādāja problēmas šī dibinājuma tālākā uzturēšanā.

⁵⁰ LG I, Nr. 495.

⁵¹ LG I, Nr. 387.

Kokneses pilsētā darbojās arī franciskāņu ordeņa atzara- bernardīniešu- klosteris⁵². Nekas neliecinā par klosteru darbību pirms 16. gs. Klosteru brāļus dēvēja arī par baskājiem, pelēkajiem brāļiem vai minorītiem, kas visi bija sinonīmi franciskāņu mūku apzīmēšanai. Uz 1515. gadu franciskāņu mūku klosteri darbojās Rīgā, Vīlandē, Limbažos un Koknesē, kur tiem tika novēlēts pus lasts⁵³ iesala⁵⁴. 1522. gadā franciskāņu klosterim Koknesē novēlētas 10 markas⁵⁵. Ziedojuumi garīgajām organizācijām viduslaikos bija populāri, līdz ar to ierasta lieta. Nemot vērā, ka reformācija uz klosteru darbību lielākajās Livonijas pilsētā atstāja graujošu ietekmi, tad 1532. gadā Rīgas arhibīskaps franciskāņu ordeņa brāļiem Koknesē izsniedza aizsardzības vēstuli⁵⁶. Jādomā, ka klosteru darbību Koknesē reformācija būtiski neietekmēja un 1556. gadā klosterim tika novēlētas vēl 50 markas⁵⁷.

Pilsētā bija izvietota virkne īpašumu, uz kuriem bija izvietotas dzīvojamās mājas vai darbnīcas. Bija atsevišķi īpašumi, kas piederēja arhibīskapam⁵⁸. Tāpat lielākā daļa īpašumu bija Kokneses iedzīvotājiem un pilsoņiem⁵⁹. Pilsētā un ārpus tās piederēja īpašumi arī Rīgas arhibīskapa vasaļiem, piemēram, Johanam Šūrmanam, kas bija landknechts⁶⁰ no Ľaudonas⁶¹ vai lielāko vasaļu dzimtu pārstāvjiem, piemēram Heinriham van Ungernam⁶².⁶³ Īpašumi pilsētā tika gan mantoti, gan pirkti un pārdoti⁶⁴. Īpašumi pilsētā pēc lieluma bija dažādi. Mums zināmie bija celti no akmens un aptuveni 8x11 m lieli. Pilnībā arheoloģiski pētīts ir tikai viens mājoklis (*Pielikums Nr. 8.*). Tam bija arī 3m dziļš pagrabs, kurā kāpnes veda no ielas. Šī bija, visticamāk dzīvojamā māja. Blakus tai bija cita, kurā, nemot vērā lielo kaulu skaitu, kā arī to sagataves un to

⁵² Franciskāņu ordeņa atzars, ko dibinājis Bernards no Klervo (Bernhard von Clairvaux, 1090-1153). Kokneses pils revīzija 1590. gadā. Tulkojis J.Zemzaris. Inv. Nr. 11389/1613-32 III (Glabājas VKPAI PDC arhīvā)

⁵³ Nemot vērā, ka iesals bija biezas struktūras šķidrums, tad lasts iesala bija ap 1405 litri. Pus lasts attiecīgi apmēram 700 litri. Vairāk: Zemzaris, J. *Mērs un svars Latvijā 13.- 19. gs.* Rīga: Zinātne, 1981. 127. lpp.

⁵⁴ LG II, Nr. 193.

⁵⁵ Bruiningk, H. Die Franziskanerklöster zu Lemsal und Kokenhusen. In: *Sitzungsberichte der Gesellschaft für Geschichte und Altertumskunde der Ostseeprovinzen Russlands aus dem Jahre 1905.* Riga: Druck von W.F.Häcker, 1906. S. 27.

⁵⁶ Ibid. S. 35.

⁵⁷ Ibid. S. 21.

⁵⁸ LG II, Nr. 164.

⁵⁹ LG II, Nr. 326., 340.; LUB, Bd.8., Nr. 978.; LUB, Bd.9., Nr. 903.; Švābe, Vidzemes tiesību vēstures avoti, Nr. 58., 137.

⁶⁰ Par landknehu (vācu: *landknecht*) parasti sauca algotu karavīru vācu zemēs, sākot ar 15. gs. beigām. Taču šī vārda izpratane ir krietni vien plašāka un ar šo varēja apzīmēt arī kādas saimniecības (muižas) pārvaldnieku. Tiešā tulkojumā tā bija persona, kas bija “zemes vasalis” jeb persona, kas bija kāda dienestā. Šajā gadījumā visticamāk domāts Ľaudonas muižas pārvaldnieks, kuram kādu iemeslu dēļ piederēja īpašums Kokneses pilsētā

⁶¹ Ľaudona atrodas aptuveni 60 km attālumā no Kokneses. LG II, Nr. 489.

⁶² Ungerni (vācu: Ungern) līdztekus Tīzenhauzeniem, Rozeniem, Līveniem u.c. bija viena no vecākajām Rīgas arhibīskapa vasaļu dzimtām.

⁶³ Švābe, Vidzemes tiesību vēstures avoti, Nr. 221.

⁶⁴ Turpat, Nr. 137.

apstrādes darbarīkus, atradās kaulu apstrādes darbnīca. Celtnes ar šaurāko ēkas daļu bija vērstas uz ielas pusi un izkārtotas rindā. Šāda apbūve bija visnotaļ tradicionāla viduslaiku pilsētām vācu apdzīvotajās zemēs. Savukārt iela bija bruģēta, turklāt 2,5 m plata un ar noteigrāvjiem tās malās⁶⁵. Jādomā, ka ielām bija arī savi nosaukumi, kas mums nav zināmi.

Nav noskaidrojama Kokneses rātsnama atrašanās vieta, kā arī nekas nav zināms par tā plānojumu. Vienīgi ir norādes, ka rātsnams bijusi mūra celtne, tas atradies netālu no Ūdens vārtiem un tam bija piesaistīts kāds cits īpašums, kura funkcijas netiek minētas⁶⁶.

Kokneses iedzīvotāji

Pie pilsētas gan uz Pērses upes pusi, gan pilsētas priekšā un, jādomā, arī citās pilsētas pusēs atradās gan pils pārvaldnieku⁶⁷, kas bija Tīzenhauzenu dzimta, gan pilsoņu⁶⁸, gan citu arhibīskapa vasaļu īpašumi⁶⁹. Turklāt arhibīskaps 1350. gadā piešķīra pilsētas pilsoņu kopienas lietošanā vēl papildus zemes platības, nosaucot to par “labu investīciju”⁷⁰. Šie īpašumi bija lauksaimnieciski apstrādājami lauki un pļavas⁷¹, kas bija piesaistīti, kā iepriekš minēts, kādam īpašumam pilsētā. Tas nozīmē, ka Kokneses pilsonim bija gruntsgabals pilsētā, uz kura atradās dzīvojamā māja vai darbnīca, kā arī lauksaimnieciski izmantojams īpašums ārpus pilsētas tās tuvumā, kas visbiežāk bija pļava, dārzs vai lauks.

Būtiski bija pie pilsētas esošie ceļi, kas veda uz Rīgu⁷², Bērzauni⁷³ un Cesvaini⁷⁴. Tāpat pie Kokneses pilsētas pāri Daugavai bija ierīkota pārceltuve un tādas pastāvēja arī pie Ikšķiles un Lielvārdes⁷⁵. Kāds pie Kokneses esošais celš tika izmantots, lai nokļūtu Lietuvā⁷⁶. Jādomā, ka to izmantoja Tērbatas bīskapijas domkungi, kas 1424. gada ziemā bija nosūtīti slepenā uzdevumā uz

⁶⁵ Stubavs, Arheoloģiske izrakumi Koknesē 1961. gadā, 19.- 21. lpp.

⁶⁶ Kokneses pils revīzija 1590. gadā. Tulkojis J.Zemzaris. Inv. Nr. 11389/1613-32 III (Glabājas VKPAI PDC arhīvā); Malvess, R. *Pētījuma materiāli par Kokneses senvietu*. 1. daļa: Kokneses vēsture, 3. sējum. Rīga, 1968. 202. lpp.

⁶⁷ LG I, Nr. 113., 130.

⁶⁸ LG I, Nr. 38., 315.

⁶⁹ LG I, Nr. 278.; LUB, Bd.4., Nr. 1760.

⁷⁰ “[...] gühtern investiret [...]” LG I, Nr. 76.

⁷¹ LG I, Nr. 330.

⁷² Kokneses pils plāns, 1641. gads. Stokholmas Kara arhīvs, Nr. 0406H: 28: 021: 003 a: 02

⁷³ LG I, Nr. 278.

⁷⁴ LG I, Nr. 397.

⁷⁵ Hildebrand, H., Schwartz, Ph., Arbusow, L., Bulmerincq, A. (Hrsg.) *Liv-, Est- und Kurländisches Urkundenbuch*, Abt. 1., Bd. 12. Riga, Moskau: Verlag von J. Deubner, 1910. Nr. 395.

⁷⁶ Bunge, G. F. (Hrsg.) *Archiv für die Geschichte Liv-, Esth- und Curlands*, Bd. 5. Dorpat: Verlag von Franz Kluge, 1847., S. 171.

Lietuvas zemi⁷⁷. Ceļi un ar tiem saistītās struktūras viduslaikos bija vitāli svarīgi elementi, kas bieži vien noteica kādas vietas attīstību un tur esošo cilvēku iespējas.

Ceļu sistēmai bija būtiska loma tajā, ar ko nodarbojās pilsētas iedzīvotāji. 13. gs. 80. gados tirdznieciskajos darījumos Rīgā bija iesaistīta virkne tirgotāju, kas uzturējās Koknesē⁷⁸. Starp tiem īpaši jāizceļ tāltirgotāju Zeimes (*Seyme*) dzimtas pārstāvji vai tirdzniecības partneri⁷⁹. Tie tirdznieciskajos darījumos ar Rīgas rātskungiem, savas dzimtas pārstāvjiem vai citiem tirgotājiem bija iesaistīti vismaz 16 reizes⁸⁰. Zeimes dzimtas aktivitātes rāda, ka šajā laikā Koknese jau bija piesaistīta Hanzas tirdzniecības sistēmai un tāda nebija vienīgā mazpilsēta, jo dzimtas tirdzniecības sakari sniedzās arī līdz Valmierai un Cēsīm. Tāpat Kokneses pilsētā darbojās arī amatnieki, piemēram, kaulu apstrādes meistrs vai podnieks⁸¹. Pilsētā esošos īpašumus arhibīskaps izlēnoja pilsētas iedzīvotājiem, kuriem bija jāveic t.s. pilsoņu dienests⁸². To, kas ietilpa dienesta pienākumos, nav precīzi zināms, taču kādam amatniekam, kuram, acīmredzot, bija zināšanas mūrniecībā, bija jāveic dienests pilī⁸³. Tas nozīmē, ka pilsoņu dienests tā vai citādi bija saistīts ar pienākumiem pret pilsētas senjoru un tā īpašumu- pili.

Pilsētas nozīme Livonijā un piesaiste Hanzas sistēmai

Kokneses pilsēta uz 14. gs. sākumu bija piedzīvojusi virkni pārmaiņu. Pilsētas statusa iegūšana, jādomā veicināja cilvēku saimniecisko darbību. Tāpat uz 13. gs. beigām Koknese jau bija piesaistīta Hanzas reģiona tirdzniecības sistēmai un tajā darbojās tāltirgotāju partneri. Līdzīgi kā tas, ka Koknese piederēja pie Rīgas diocēzes kā reliģiski teritoriālā iedalījuma⁸⁴, tā līdzīgi bija Kokneses piesaiste Rīgas tirdznieciskajam apgabalam jeb t.s. trešdaļai. Pie tās piederēja arī Limbažu, Valmieras un Cēsu pilsētas⁸⁵. Sadalījums ekonomiskajā un reliģiskajā telpā nebija saistīts ar teritoriālo sadalījumu politiskās varas telpā un darbojās neatkarīgi no tā, taču lēmumi,

⁷⁷ LUB, Bd. 7., Nr. 222.

⁷⁸ Hildebrand, H. (Hg.) *Das Rigische Schuldbuch (1286- 1352)*. St. Petersburg: Commissionäre der Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften, 1872. Nr. 6., 19., 22., 43., 47., 83., 400., 469., 540., 662. (turpmāk: Hildebrand, Das Rigische Schuldbuch)

⁷⁹ Benninghofens, F. Kāda Osnabrikas tāljūras tirgotāju dzimta 13. gs. Livonijas tirdzniecībā. No: Caune, A. (Red.) *Senā Rīga*, 3. d. Rīga: Latvijas vēstures institūta apgāds, 2001., 213.- 235. lpp.

⁸⁰ Hildebrand, *Das Rigische Schuldbuch*, Nr. 1020., 1059., 1061., 1062., 1064., 1065., 1066., 1067., 1073., 1111., 1127., 1166. 1193., 1201., 1726., 1825.

⁸¹ Stubavs, Arheoloģiskie izrakumi Koknesē 1961. gadā, 19.- 21. lpp.

⁸² Švābe, Vidzemes tiesību vēstures avoti, Nr. 58.

⁸³ Turpat, Nr. 58.

⁸⁴ LUB, Bd.3., Nr. 1299.

⁸⁵ LUB, Bd.6., Nr. 2895.

kurus pieņēma Livonijas politiskajā vidē, protams, to ietekmēja. 1369. gada 2. februārī izdotais recess jeb pilsētu sanāksmes, kas tolaik notika Pērnavā, protokols rāda vairākas būtiskas lietas⁸⁶. Ir skaidri parādīta Livonijas mazo pilsētu ekonomiskā piesaiste lielajām pilsētām vai precīzāk- to tirdznieciskajiem apgabaliem jeb trešdaļām. Tāpat redzama Livonijas mazo pilsētu piesaiste Hanzas sistēmai un tās telpai, kuru vienoja tirgotāji, kopīgi darījumi, kā arī kopīga nostāja aktuālajos jautājumos. 1369. gadā viens no šādiem jautājumiem Hanzas kopienai bija jau ieilgušais karš pret Dānijas Karalisti un tās karali Valdemaru IV⁸⁷. Šī kopīgā nostāja tolaik izpaudās kā maksājumi kopīgo interešu labā. Hanzas kopienas kopīgo spēku priekšā Dānijas Karaliste piekāpās, kā rezultātā ar Štrālzundes miera līgumu⁸⁸ Hanzai piederīgie tirgotāji ieguva monopola tiesības uz tirdzniecību Baltijas jūrā. Starp lielākajām vācu valodā runājošo zemju pilsētām līgumu apzīmogoja arī Rīga, Tērbata un Rēvele. Nemot vērā, ka Livonijas mazpilsētu intereses sanāksmēs ārpus tās oficiāli pārstāvēja minētās lielās pilsētas⁸⁹, tad nebūs nepareizi teikts, ka Livonijas mazpilsētas, tai skaitā Koknese, netieši piedalījās visai Hanzas sistēmai svarīgos jautājumos un līdz ar to bija pilntiesīgas Hanzas pilsētas. Kokneses pilsētas maksājums šai kopīgajai nostājai bija 7,5 Rīgas markas. Salīdzināšanas nolūkam zemāk redzami naudas summu apjomi, ko nodoklī bija samaksājušas citas Livonijas pilsētas.

Pilsēta	Maksājuma summa (Rīgas markās)
Rīga	304,5
Koknese	7,5
Limbaži	8,125
Valmiera	36
Cēsis	72
Tērbata	450

⁸⁶ LUB, Bd.6., Nr. 2895.

⁸⁷ Karš pret Dānijas karali Valdemāru IV (*Waldemar, Valdemar Atterdag, 1320.- 1375., tronī 1340.- 1375.*) ar pārtraukumiem ilga no 1362. gada līdz 1370. gadam.

⁸⁸ Noslēgts 1370. gada 24. maijā.

⁸⁹ LUB, Bd.8., Nr. 956.

Vīlande	43
Pērnava	73,5
Rēvele	265,125

Izbrīnu varētu raisīt nodokļu apjoma dažādība. Ir būtiski paturēt prātā, ka Hanzā liela loma bija tirgotājiem, to partneriem un visu iesaistīto pušu interesēm. Tas nozīmē, ka šie rādītāji, iespējams, saistīti ar tajā brīdī pilsētas tirdzniecībā iesaistīto tirgotāju interesēm, kas bija pakļautas to vēlamajam labumam. Taču tad Kokneses maksājums attiecībā pret, piemēram, Vīlandes maksājumu šķiet nelogiski mazs. Iespējams, summu lielums bija saistīts ar ekonomisko ročību, taču tad izbrīna Rēveles un Rīgas nodokļu apjomi attiecībā pret Tērbatas veiktajiem maksājumiem. Tāpat nav iespējams šos rādītājus sasaistīt ar pilsētu nozīmi. Ja pieņemam, ka šis nebija vienīgais maksājums, ko pilsētas veica Hanzas kopienas jautājumu risināšanai, tad pastāv iespēja, ka maksājumi katru reizi atšķirās un to aprēķināšanas algoritms nebija saistīts ar objektīvajiem pilsētu lielumiem, bet gan ar konkrēto situāciju. Līdz ar to jautājumam par tik atšķirīgo maksājumu apjomu pagaidām jāpaliek neatklātam.

Kopš 15. gs. Kokneses pilsētas pārstāvji ar noteiktu regularitāti sāka apmeklēt arī Livonijā notiekošās pilsētu sanāksmes⁹⁰. Šajās sanāksmēs visai bieži izlēma jautājumus, kas bija saistīti ar Hanzas kopienas notikumiem. Pilsētu pārstāvji sanāksmēs šos jautājumus, kas bija saistīti ar ceļiem vai politisko nostāju kādā notikumā, apsprieda un noformulēja Livonijas pilsētu vienoto viedokli, kurš tad Hanzas kopienai piederīgo lielo pilsētu sanāksmē ārpus Livonijas bija jāpārstāv lielajām Livonijas pilsētām. Tas bija savdabīgs pilsētu sadarbības modelis, kurā mazās pilsētas deligēja savu viedokli pārstāvēt lielajām pilsētām⁹¹. Pilsētu sadarbības princips Livonijā noteica, ka mazajām Livonijas pilsētām bija jānosedz lielo pilsētu sūtņu ceļa izdevumi, kas radās, apmeklējot Hanzas kopienas sēdes ārpus Livonijas⁹². Lai noformulētu vienotu viedokli pirms pilsētu sanāksmu dienām, lielās pilsētas aicināja uz sarunām tās mazās Livonijas pilsētas, kas ietilpa to trešdaļā. Tāda sanāksme notika 1425. gada vasarā, kur Rīgā bija ieradušies mazo, Rīgas

⁹⁰ AuR, Bd. 1., Lief.4., Nr. 344., 471., 495., 526.; Arbusow, L. (Hg.) *Akten und Rezesse der livländischen Ständetage*, Bd. 1. Lief. 6. Riga: Verlag von Jonck&Poliewsky, 1930. Nr. 641. (turpmāk: AuR); Bauer, A. (Hg.) *Akten und Rezesse der livländischen Ständetage*, Bd. 2. Lief. 1. Riga: Verlag E.Bruhns, 1934. Nr. 54. (turpmāk: AuR); Bauer, A. (Hg.) *Akten und Rezesse der livländischen Ständetage*, Bd. 2. Lief. 2. Riga: Verlag E.Bruhns, 1938. Nr. 106. (turpmāk: AuR)

⁹¹ LUB, Bd. 8., Nr. 136.

⁹² LUB, Bd. 7., Nr. 300., 571.; LUB, Bd. 8., Nr. 956.

trešdaļai piesaistīto pilsētu sūtni, lai apspriestu ceļa izdevumu segšanas jautājumus⁹³. Jādomā, ka šādās sanāksmēs tika apspriesti arī citi, pilsētu sanāksmēs neizskatīti jautājumi.

Iepriekš apskatījām, ka Kokneses pilsētā sākot no 13. gs. noritēja aktīva tirdznieciskā dzīve. Tajā darbojās tirgotāji, kas Kokneses pilsētu piesaistīja Rīgas tirdzniecības sistēmai un līdz ar to arī plašajam Hanzas kopienas tirdznieciskajam tīklam. Koknesē tika tērēta un iekasēta vairāku veidu nauda⁹⁴, kas nozīmē, ka Koknesē darbojās dažādu zemju tirgotāji. Kokneses specifika tirdzniecības sistēmā bija orientēšanās uz tirgošanos ar Polocku un Pleskavu⁹⁵, turklāt šī saistība ar austrumu apgabaliem pastāvēja jau pirms 13. gs⁹⁶. Tāpat Koknese bija piesaistīta tirdzniecības tīklam ar Lietuvas teritoriju. No šī tirdzniecības tīkla Koknese sākot ar 15. gs. ieguva maksājumus, kas bija saistīti ar muitu. Piemēram, 1446. gadā Lietuvas lielkunigaiša sūtījumi sūdzējās Vācu ordeņa virsmestram, ka tiesnesis no Kokneses iekasējis konkrētu samaksu par 20 kuģiem, kas atradušies nepilnu pus jūdzi⁹⁷ no Kokneses⁹⁸. Sūdzības iemesls bija tas, ka šāda samaksa iepriekš netika prasīta. Tātad Lietuvas teritorijas tirdzniecība noritēja arī pa Daugavas tirdzniecības ceļu, un Kokneses pils un pilsēta atradās izdevīgā vietā, lai izvirzītu pretenzijas uz šīs sistēmas kontroli. Jādomā, ka Koknese kontrolēja arī cita veida satiksmi pa Daugavu un tādā veidā guva zināmus ienākumus. Lai gan vairāk par tirdzniecību Koknesē mēs nezinām, tomēr tā bija joma, kas bija daļas pilsētnieku galvenais iztikšanas avots.

Redzam, ka Kokneses pilsēta iekļāvās Hanzas tirdzniecības telpā. Īpaši aktīvi tas bija 13. gs. beigās, kad pilsētā darbojās Hanzas līmeņa tirgotāji. Vēlāk pilsētas piesaiste kļuva aizvien formālāka, jo to pārstāvniecību starptautiski uzņēmās Livonijas lielās pilsētas.

Pilsēta pēc Livonijas sabrukuma

16. gs. lielākais konflikts Baltijas reģionā- Livonijas karš- būtiski ietekmēja gan pilsētas izskatu, gan sociālekonomisko stāvokli. Pilsētu Krievijas cara Ivana IV karaspēks ieņēma 1577. gadā. Bija cietusi pilsētas mūra apbūve⁹⁹, kuras vietā neilgajā varas posmā krievi (rutenicum) bija

⁹³ Bulmerincq, A. (Bearb.) *Kämmerei-Register der Stadt Riga 1348-1361 und 1405-1474.*, Bd. 1. Leipzig, Verlag von Duncker&Humblot, 1909. S. 154.; AuR, Bd. 1., Lief. 4., S. 309.

⁹⁴ Stubavs, Arheoloģiskie izrakumi Koknesē 1961. gadā, 19.- 21. lpp.

⁹⁵ LUB, Bd.12., Nr. 395., 710.

⁹⁶ Stubavs, Arheoloģiskie izrakumi Koknesē 1962. gadā, 12.- 14. lpp.

⁹⁷ jūdze- ap 7,5 km

⁹⁸ LUB, Bd. 10., Nr. 194.

⁹⁹ Aktenstücke zur Geschichte der Stadt Kokenhusen. 16. gs. beigas. *Latvijas Valsts Vēstures arhīvs* (turpmāk: LVVA), 7363. f., 1. apr., 19. l.

uzcēluši mājokļus no koka¹⁰⁰. Kad Krievijas cara karaspēks Koknesi pameta, tā nonāca Polijas-Lietuvas valsts varā. 1582. gadā Polijas- Lietuvas karalis Stefans Batoris¹⁰¹ apstiprināja Kokneses privileģiju¹⁰², taču ievērotas Kokneses pilsētas tiesības netika. 16. gs. beigās Kokneses rāte un pārējā pilsētas kopiena žēlojās karalim par to, ka pilsētas mūri sabrūk, pilsoni ir kļuvuši nabadzīgi, jo ierīkotie krogi un tirgotavas, kas atņem ienākumus, pastāv pretēji privileģijā noteiktajam¹⁰³. Lai gan precīzs iepriekšējā perioda pilsētas iedzīvotāju kopums nebija zināms, taču kara laikā, jādomā, šīs kopienas sociālais sastāvs bija mainījies. Virkne namnieku 16. gs. beigās vairs nedzīvoja pilsētā, kā arī 12 namnieku apbūves gabali bija tukši, tātad izpostīti¹⁰⁴. Apdzīvotība pie pils pastāvēja vēl līdz 17. gs. 60. gadiem (*Pielikums Nr.9.*), taču jau pēc dažiem gadu desmitiem apdzīvotību pie pils kartogrāfiskie materiāli vairs neuzrāda¹⁰⁵. Iespējams, tas saistāms ar Kokneses pils nocietinājumu izveidi, kas tika izbūvēti kādreizējās pilsētas teritorijā. Pēc pils pamešanas 18. gs. sākumā, pilsētas teritorija aizauga un kādreizējie notikumi, kas bija risinājušies pilsētas mājokļos un ielās, tika aizmirsti. Saglabājās vienīgi tas, kas tika pierakstīts, lai gan arī daļa šo materiālu dažādu apstākļu ietekmē pazuda. Nekas vairs neliecināja, ka zeme glabāja bruģētas pilsētas ielas, kurās kādreiz bija norisinājusies aktīva pilsētas dzīve.

Kopsavilkums

Lai gan viduslaikus nereti uztver kā laiku, kad attīstība nenotika, tomēr Kokneses pilsētas vēsturē šīs bija, iespējams, visbagātākais laiks ar dažāda rakstura notikumiem, kas katrs savā veidā nodrošināja Kokneses pilsētas izaugsmi un šo vietu piesaistīja Eiropas tirdzniecības sistēmai.

Koknesi 13. gs. otrajā pusē ar pilsētas statusa piešķiršanu Rīgas arhibīskaps izveidoja par juridiski nostiprinātu apdzīvoto vietu. Kokneses apdzīvotā vieta bija tipiska Livonijas mazpilsēta. Tā aizņēma pavismalai nelielu teritoriju, turklāt tā bija izvietota blakus pilij un aizsardzības sistēmā “saplūda” ar to. Kokneses rātes skaitliskais sastāvs bija neliels, turklāt tās funkcijas bija ierobežotas. Pilsētas iedzīvotāji pārtika no neagrāras nodarbošanās un iesaistījās tirdzniecībā, taču

¹⁰⁰ Spekke, A. *Latvieši un Livonija 16. gs.* Rīga: A.Gulbja izdevniecība, 1935. 121.lpp.

¹⁰¹ Stefans Batoris (Stefan Batory, 1533.- 1586.) bija Polijas- Lietuvas karalis no 1575. gada līdz 1586. gadam

¹⁰² Busse, K. (Bearb.) Privilegia der Stadt Kokenhusen. In: Napierky, C.E. (Hrsg.) *Mittheilungen aus dem Gebiete der Geschichte Liv,- Ehst,- und Kurlands.* Riga und Leipzig: Eduard Frantzens Buchhandlung, 1840. S. 136.- 143.

¹⁰³ LVVA, 7363. f., 1. apr., 19. 1.

¹⁰⁴ Kokneses pils revīzija 1590. gadā. Tulkojis J.Zemzaris. Inv. Nr. 11389/1613-32 III (Glabājas VKPAI PDC arhīvā)

¹⁰⁵ Kokneses pils plāns, 1670. gads. Stokholmas Kara arhīvs, Nr. 0406H: 28: 021: 005 b

pilsētai nebija būtiskas ietekmes uz lielākiem tirdznieciskajiem un politiskajiem notikumiem. Kokneses, tāpat kā citu Livonijas mazpilsētu specifika bija, ka tā savu interešu aizstāvību ārpus Livonijas uzticēja kādai lielajai pilsētai, kas Kokneses gadījumā bija Rīga. Koknese bija piesaistīta Rīgas tirdzniecisko interešu zonai, kas lielā mērā ietekmēja arī Kokneses pilsētas ekonomiskos sakarus. Tātad kopumā Kokneses pilsēta sākot ar 13. gs. iekļāvās Hanzas tirdzniecības telpā, taču piederība Hanzas telpai ar laiku kļuva formālāka, jo jau 15. gs. tirdzniecības telpā bija izveidojusies lielpilsētu dominante. Līdz ar to Koknese kā mazpilsēta koncentrējās uz citiem tirdzniecības virzieniem. Par īstenu Hanzas pilsētu to uzskatīt nebija iespējams tā iemesla dēļ, ka tiešā pilsētas darbība bija drīzāk pasīva un pakļāvās citas pilsētas pārstāvniecībai. Šī organizācijas forma bija tāda, jo, iespējams, Koknese kā mazpilsēta finansiāli aktīvu savu pārstāvniecību viena nodrošināt vienkārši nespēja. Līdz ar to nevar noliegt, ka Koknese bija piesaistīta Hanzas sistēmai, taču tas, ka Kokneses bija tipiska Hanzas pilsēta, būtu par skaļu teikts un neatbilstu tā laika realitātei.

Post scriptum¹⁰⁶

Mazas vietas parasti izraisa lielus jautājumus. Tieši tā ir Kokneses gadījumā. Kādas mazpilsētas pētniecība ir visai sarežģīts process vairāku iemeslu dēļ. Lai atrastu kādas norādes par to, ir jāizskata milzīgs daudzums rakstīto vēstures avotu, turklāt tie lielākoties ir saglabājušies fragmentāri. Līdz ar to iegūt vienotu redzējumu par mazpilsētas attīstību ir gandrīz neiespējami. Tas skaidrojams ar to, ka lielākā daļa mazpilsētu arhīvi ir gājuši zudībā jau krietu laiku iepriekš lielākoties 18. gs. militārajos konfliktos vai uguns nelaimēs. Taču mazpilsētas izpēte nav neiespējama. Vispirms jāsaliek kopā visi fakti, lai saprastu, ko ir iespējams par mazpilsētu izstāstīt. Tāpat šos faktus nepieciešams izkārtot arī iztēlē, lai stāstu vizualizētu. Ja kopējā ainā kas iztrūkst, ir iespējams stāsta baltos plankumus aizvietota ar analogijām no citas mazpilsētas stāsta. Ja tas izdarīts, tad parasti var tapt izpēte. Taču galvenā motivācija vienmēr ir par iespēju zināt - jo vairāk nezināmā, jo spēcīgāka vēlme to uzzināt.

Bibliogrāfijas saraksts

¹⁰⁶ No latīņu valodas: pēc uzrakstītā

1. Aktenstücke zur Geschichte der Stadt Kokenhusen. 16. gs. beigas. *Latvijas Valssts Vēstures arhīvs* (LVVA), 7363. f., 1. apr., 19. l.
2. Arbusow, L. (Hg.) *Akten und Rezesse der livländischen Ständetage*, Bd. 1. Lief. 6. Riga: Verlag von Jonck&Poliewsky, 1930.
3. Bauer, A. (Hg.) *Akten und Rezesse der livländischen Ständetage*, Bd. 2. Lief. 1. Riga: Verlag E.Bruhns, 1934.
4. Bauer, A. (Hg.) *Akten und Rezesse der livländischen Ständetage*, Bd. 2. Lief. 2. Riga: Verlag E.Bruhns, 1938.
5. Benninghofens, F. Kāda Osnabrikas tāljūras tirgotāju dzimta 13. gs. Livonijas tirdzniecībā. No: Caune,A. (Red.) *Senā Rīga*, 3. d. Rīga: Latvijas vēstures institūta apgāds, 2001.
6. Blese, J. *Koknese ar atskatu tālākā pagātnē*. Rīga: Atēna, 1998.
7. Bruiningh, H. (Hg.) *Livländische Güterurkunden 1500- 1545*, Bd. 2. Riga: Kommissionsverlag von A. Gulbis, 1923.
8. Bruiningk, H. Die Franziskanerklöster zu Lemsal und Kokenhusen. In: *Sitzungsberichte der Gesellschaft für Geschichte und Altertumskunde der Ostseeprovinzen Russlands aus dem Jahre 1905*. Riga: Druck von W.F.Häcker, 1906.
9. Bruiningk, H.& Busch, N. (Hg.) *Livländische Güterurkunden 1207- 1500*, Bd. 1. Riga: Kommissions Verlag von Jonck&Policwicky, 1908.
10. Bruns, F., Weczerka, H. *Hansische Handelsstraßen. Atlas*. Köln: Böhlau Verlag Köln Graz, 1962.
11. Bulmerincq, A. (Bearb.) *Kämmerei-Register der Stadt Riga 1348-1361 und 1405-1474.*, Bd. 1. Leipzig, Verlag von Duncker&Humblot, 1909.
12. Bunge, G. F. (Hrsg.) Archiv für die Geschichte Liv- Est- und Curlands, Bd. 6. Reval: Verlag von Franz Kluge, 1851.
13. Bunge, F., G. (Hg.) *Liv-, Est- und Kurländisches Urkundenbuch nebst Regesten*, Abt. 1., Bd. 3. Reval: In Commission bei Kluge und Ströhm, 1857.
14. Bunge, F., G. (Hg.) *Liv-, Est- und Kurländisches Urkundenbuch nebst Regesten*, Abt. 1., Bd. 4. Reval: In Commission bei Kluge und Ströhm, 1859.
15. Bunge, F., G. (Hg.) *Liv-, Est- und Kurländisches Urkundenbuch nebst Regesten*, Abt. 1., Bd. 5. Riga: Im Verlage von Nikolai Kymmel, 1867.

16. Bunge, F.,G. (Hg.) *Liv-, Est- und Kurländisches Urkundenbuch nebst Regesten*, Abt. 1., Bd. 1. Reval: In Commission bei Kluge und Ströhm, 1853.
17. Bunge, G. F. (Hrsg) *Chronicon Livoniae*. In: *Monumenta Livoniae Antiquae*, Bd. 5. Riga und Leipzig: Eduard Frantzen's Verlags- Comptoir, 1947.
18. Bunge, G. F. (Hrsg.) *Archiv für die Geschichte Liv-, Esth- und Curlands*, Bd. 5. Dorpat: Verlag von Franz Kluge, 1847.
19. Bunge, G. F. (Hrsg.) *Liv-, Est- und Kurländisches Urkundenbuch nebst Regesten*, Abt. 1., Bd. 6. Riga: Im Verlage von Nikolai Kymmel, 1873.
20. Bunge, G. F. (Hrsg.) *Liv-, Est- und Kurländisches Urkundenbuch*, Abt. 1., Bd. 2. Reval: In Commission bei Kluge und Ströhm, 1855.
21. Busse, K. (Bearb.) *Privilegia der Stadt Kokenhusen*. In: Napierky, C.E. (Hrsg.) *Mittheilungen aus dem Gebiete der Geschichte Liv,- Ehst,- und Kurlands*. Riga und Leipzig: Eduard Frantzens Buchhandlung, 1840.
22. *Heinrici Chronicon. Indriķa hronika*. Tulkojis Ā. Feldhūna. Komentējis un priekšvārdu sarakstījis Ē. Mugurēvičs. Rīga: Zinātne, 1993.
23. Hildebrand, H. (Hg.) *Das Rigische Schuldbuch (1286- 1352)*. St. Petersburg: Commissionäre der Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften, 1872.
24. Hildebrand, H. (Hg.) *Liv-, Est- und Kurländisches Urkundenbuch*, Abt. 1., Bd. 7. Riga, Moskau: Verlag von J. Deubner, 1881.
25. Hildebrand, H. (Hg.) *Liv-, Est- und Kurländisches Urkundenbuch*, Abt. 1., Bd. 8. Riga, Moskau: Verlag von J. Deubner, 1884.
26. Hildebrand, H. (Hrsg.) *Liv-, Est- und Kurländisches Urkundenbuch*, Abt. 1., Bd. 9. Riga, Moskau: Verlag von J. Deubner , 1889.
27. Hildebrand, H., Schwartz, Ph., Arbusow, L., Bulmerincq, A. (Hrsg.) *Liv-, Est- und Kurländisches Urkundenbuch*, Abt. 1., Bd. 12. Riga, Moskau: Verlag von J. Deubner, 1910.
28. Hupel, W.A. (Hrsg.) *Neue Nordische Miscellaneen*, Stück 17. Riga: J.F.Hartknoch Verlag, 1797.
29. Kokneses pils revīzija 1590. gadā. Tulkojis J.Zemzaris. Inv. Nr. 11389/1613-32 III (Glabājas VKPAI PDC arhīvā)
30. Neitmann, K. Die Auswahl von Residenzorten. Methodische Bemerkungen zur spätmittelalterlichen geistlichen Residenzbildung. In: Neitmann, K., Heimann, D.-H.

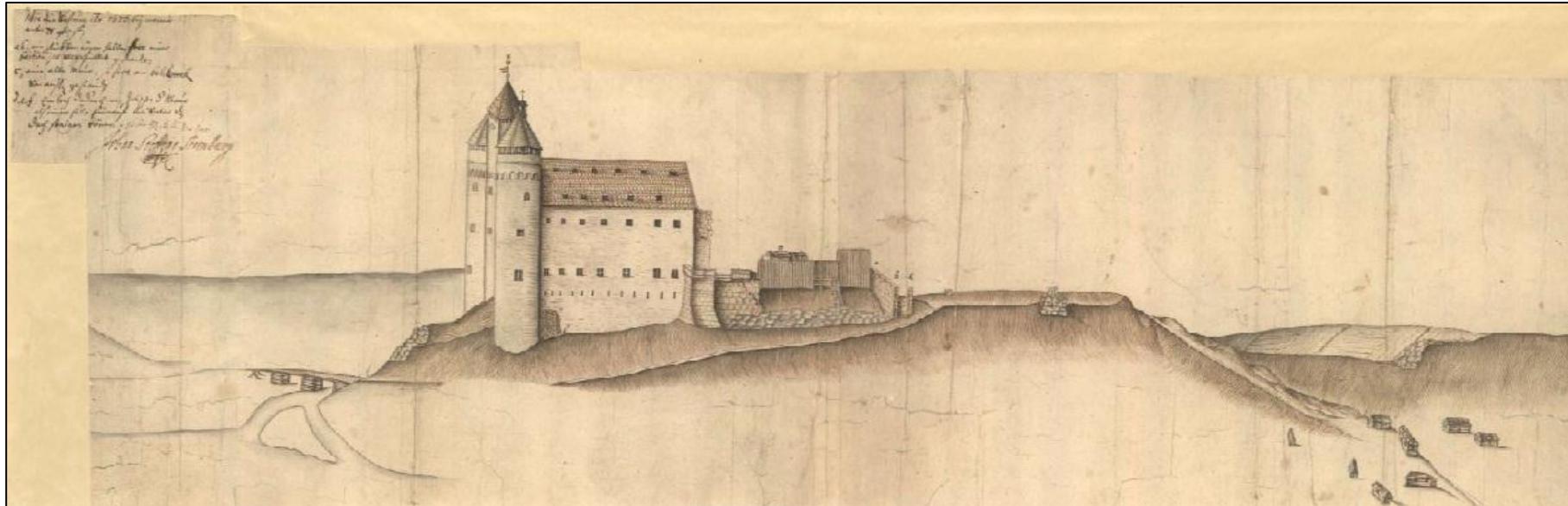
(Hrsg.) *Spätmittelalterliche Residenzbildung in geistlichen Territorien Mittel- und Norddeutschlands*. Berlin: Lukas Verlag, 2009.

31. Ose, I. Zeugnisse des mittelalterlichen Hausbaus in den Kleinstädten Lettlands. In: Gläser, M. (Hg.) *Lübecker Kolloquium zur Stadtarchäologie im Hanseraum III: Der Hausbau*. Lübeck: Schmidt-Römhild, 2001.
32. Sachssendahl, J. (Hrsg.) *Est- und Livändische Brieflade*, Bd. 4.: Siegel und Münzen der weltlichen und geistlichen Gebietiger über Liv-, Est- und Curland bis zum Jahre 1561 nebst Siegeln einheimischer Geschlechter. Reval: In Commission bei Kluge und Ströhm, 1887.
33. Schwartz, Ph. (Hrsg.) *Liv-, Est- und Kurländisches Urkundenbuch*, Abt. 1., Bd. 10. Riga, Moskau: Verlag von J. Deubner, 1896. Nr. 194.
34. Spekke, A. *Latvieši un Livonija 16. gs.* Rīga: A.Gulbja izdevniecība, 1935.
35. Stavenhagen, O. (Hg.) *Akten und Rezesse der livländischen Ständetage*, Bd. 1. Lief. 4. Riga: J. Deubner, 1907.
36. Stokholmas Kara arhīvs
37. Stubavs, A. Arheoloģiskie izrakumi Kokneses pilskalnā 1965. gadā. Grām.: *Zinātniskās atskaites sesijas referātu tēzes par arheoloģiju un etnogrāfiju 1965. gada pētījumu rezultātiem*. Rīga: Cīņa, 1966. 24.- 27. lpp.
38. Stubavs, A. Arheoloģiskie izrakumi Koknesē 1961. gadā. Grām.: *Referātu tēzes zinātniskai atskaites sesijai par 1961. gada arheoloģiskām un etnogrāfiskām ekspedīcijām*. Rīga: За Родину, 1962. 19.- 21. lpp.
39. Stubavs, A. Arheoloģiskie izrakumi Koknesē 1962. gadā. Grām.: *Zinātniskās atskaites sesijas referātu tēzes par 1962. gada arheoloģiskām un etnogrāfiskām ekspedīcijām*. Rīga: Трансжелдориздата, 1963. 12.- 14. lpp.
40. Stubavs, A. Arheoloģiskie izrakumi Koknesē 1966.gadā. Grām.: *Zinātniskās atskaites sesijas referātu tēzes par arheologu, atropologu un etnogrāfu 1966. gada pētījumu rezultātiem*. Rīga: Zinātne, 1967. 35.-38.lpp.
41. Švābe, A. (Red.) *Latvijas vēstures avoti*. 2.sējums: Senās Latvijas vēstures avoti. 2.burtnīca. Rīga: Latvijas Vēstures institūta apgādiens, 1940.
42. Švābe, A. (sast.) *Latvijas vēstures avoti*, 7. sējums: Vidzemes tiesību vēstures avoti 1336-1551. Rīga: Latvijas Vēstures Institūta apgādiens, 1941.

43. Švābe, A. Daži Livonijas saimniecības vēstures avoti 1540.- 68. g. No: Stepermanis, M., Švābe, A., Zeids, T. (sast.) *Latviešu vēsturnieku veltījums profesoram Dr. hist. Robertam Viperam*. Rīga: Grāmatu apgādniecība A. Gulbis, 1939.
44. Zemzaris, J. *Mērs un svars Latvijā 13.- 19. gs.* Rīga: Zinātne, 1981.
45. Аделунг, Ф. (компилятор) *Рисунки к путешествию по России Римско-Императорского посланника барона Мейерберга в 1661 и 1662 годах, представляющие виды, народные обычаи, одеяния, портреты и т.п.* Санкт-Петербург, 1827.

Pielikumi

PIELIKUMS NR. 1.

Kokneses pils plāns. 1670. gads. Stokholmas Kara arhīvs, Nr. 0406H:28:021:005 a

Pilsētas statusa piešķiršanas dokuments Koknesei, 1277. gads.

No: Bunge, F.G. (Hg.) *Liv-, Est- und Kurländisches Urkundenbuch nebst Regesten*, Abt. 1., Bd. 1. Reval: In Commission bei Kluge und Ströhm, 1853. Nr. 454.

Origināls:

Johannes des 2. Ertz-Bischoff etc. ---

Ferner ihre heuschläge belangend, nemlich das vom berglein Helen naufwärts bis zu des küsters land, alles was zwischen dem berge und der Düna eingeschlossen ist, und von der Perse herabwärts bis zum lande Sigfridi, alles was zwischen dem berge und der Düna gleichfals liegt, der stadt heuschläge seyn. Item alles was da ist zwischen der stadt- maur und den eckern hern Johann von Tiesenhausen, und ferner gerade bis zum Heelen, und von dannen hinaufwärts bis zur strassen Hellenes, der gantze thaal. Item vom lande des priesters bis zum lande Rutzekin, und das land, welches zwischen gedachten strassen und der Düna begriffen, gleichfals ihnen zu freien heuschlägen verbleibe. Item das ist vom lande Sigfridi das hole und krumme bächlein hinabwärts bis zu der Perse zu sehen, und bis zu den eckern Rottolfi hinabwärts, gleichfals die Perse selbst, und ferner das land, welches ist zwischen den eckern Sigfridi und den eckern Rodolfi bis zu unsern eckern. Item von der Perse brücken bis zum bächlein Atrad und zu beyden seiten der strassen zur lincken, nemlich bis an das land Knip, zur rechten aber bis zum flusse Perse zu heuschläge der stadt zu ewigen zeiten haben und besitzen. So aber doch jemand was eigenthümliches hätte von allen obgedachten grenzen, deme soll sein recht dazu frei bleiben, wie billig, auch die plätze, der garten von der Perse bis zu der Helen, nach dem besitzunge der häuser sollen frei sein zu verkaufen. Datum in Riga, in anno Domini 1277, d.13.Julii, am tage der heil. Margarethen etc.

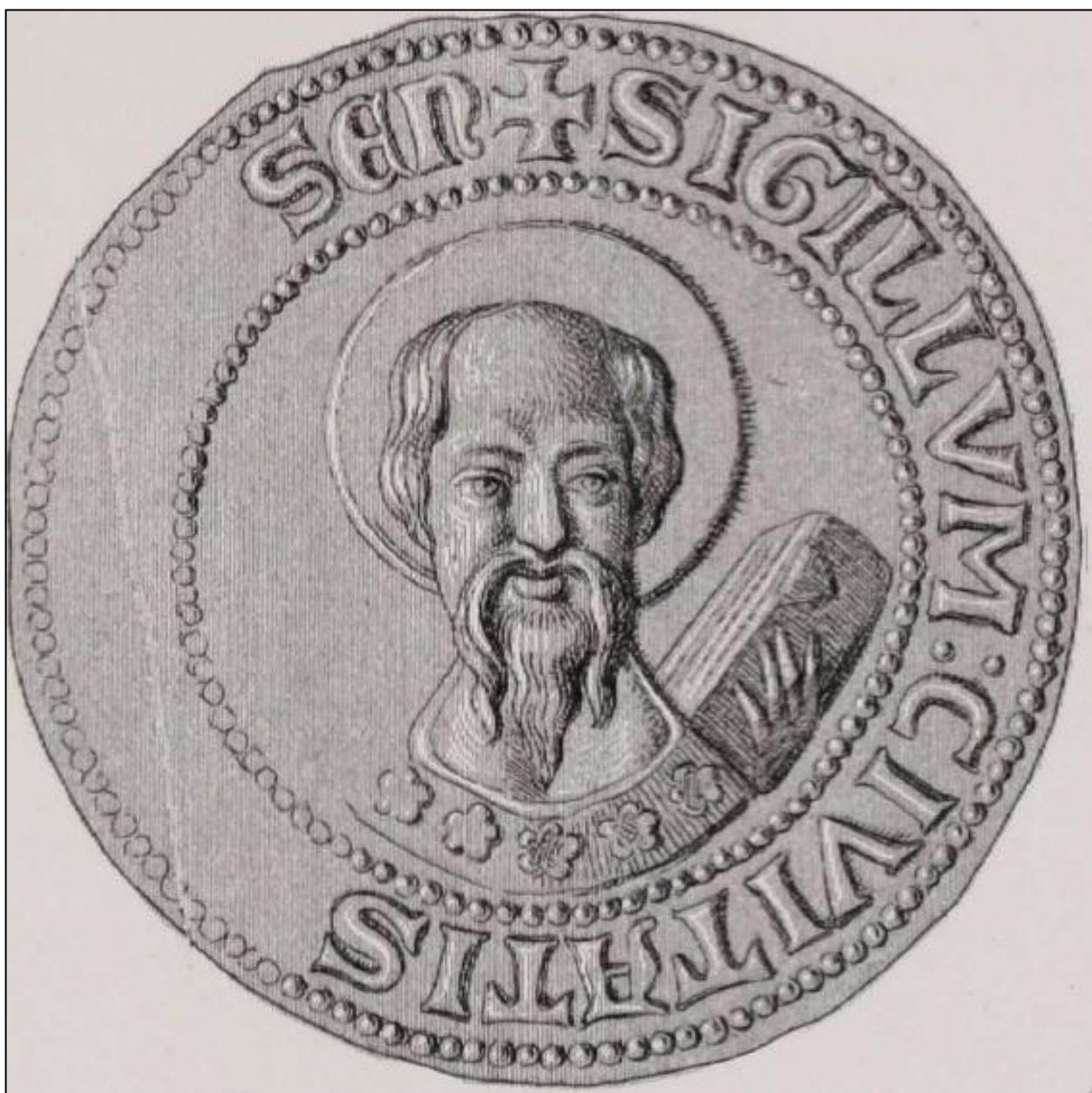
Brīvs tulkojums:

Otrais arhibīskaps Johans un tā tālāk. -----

Tālāk viņu plavām attiecīgi, proti tās netālu no Helen pakalna līdz tuksnešainajai zemei, viss kas starp pakalnu un Daugavu ietilpst, un no Pērses uz leju līdz Sigfrīda zemei, viss, kas starp pakalnu un Daugavu pašā vietā atrodas, pilsētas plavas ir. Tāpat visas, kas tur ir starp pilsētas mūri un Johana fon Tīzenhauzena kunga laukiem un tālāk garām līdz Helen [pakalnam], un no tā augšup līdz Hellenes ceļam, visas skaitās. Tāpat no priesteru zemes līdz Rutzekin zemei, un zeme, kuru saprot starp minēto ceļu un Daugavu, pašas viņiem brīvas plavas paliek. Tāpat tas ir no Sigfrīda zemes alām un līkumotajiem strautiņiem uz leju līdz redzamajai Pērsei un līdz Rottolfi laukiem uz leju, līdz pašai Pērsei, un tālāk zeme, kas ir starp Sigfrīda laukiem un Rodolfi laukiem līdz mūsu laukiem. Tāpat no Pērses tilta līdz Atrad strautam un abās pusēs ceļam pa kreisi, proti līdz Knip zemei, un pa labi līdz Pērses upei pilsētas plavām, kas mūžīgos laikos bijušas un piederējušas. Tā, ja kādam no visām minētajām robežām tās bijušas īpatnējas, tā tiesībās vajag tām brīvām palikt, kā tāpat, arī plavām, dārziem no Pērses līdz Helen, līdz ar māju īpašumiem vajag būt brīviem uz pārdošanu. Izdots Rīgā, tā Kunga 1277. gada 13. jūlijā, Sv. Margarētas dienā.

Kokneses pilsētas rātes locekļu saraksts

Vārds, pavārds (oriģinālrakstībā)	Statuss	Laiks, kad minēts
Hans Eggelun	birgermeistars	1444. gada 31. augustā (ir birgermeistars arī 1442. gadā)
Laurens Roper	rātskungs	1405. gada 29. marts
Everd Stenhusz	rātskungs	1434. gada 4. janvāris
Hinrich Eggelun	rātskungs	1435. gada 21. septembris
Johann Wallandt	rātskungs	1437. gada 9. jūnijs
Heinrich Eggelon	birgermeistars	1442. gada 21. septembris
Johan van der Winde	rātskungs	1441. gada 22. janvāris
Hans Frolik	rātskungs	1444. gada 16.- 17. februārī
Johan Punder	rātskungs	1445. gada 12.- 17. februārī
Johan Punder	rātskungs	1450. gada 4. maijā
Dyderick Schroder	rātskungs	1458. gada 5.-6. februārī
Johann van Essen	rātskungs	1464. gada 21. februārī
Johann Schurmann	birgermeistars	1541. gada 28. martā

Kokneses pilsētas biržermeistara un rātes zīmogs. 1385. gads.

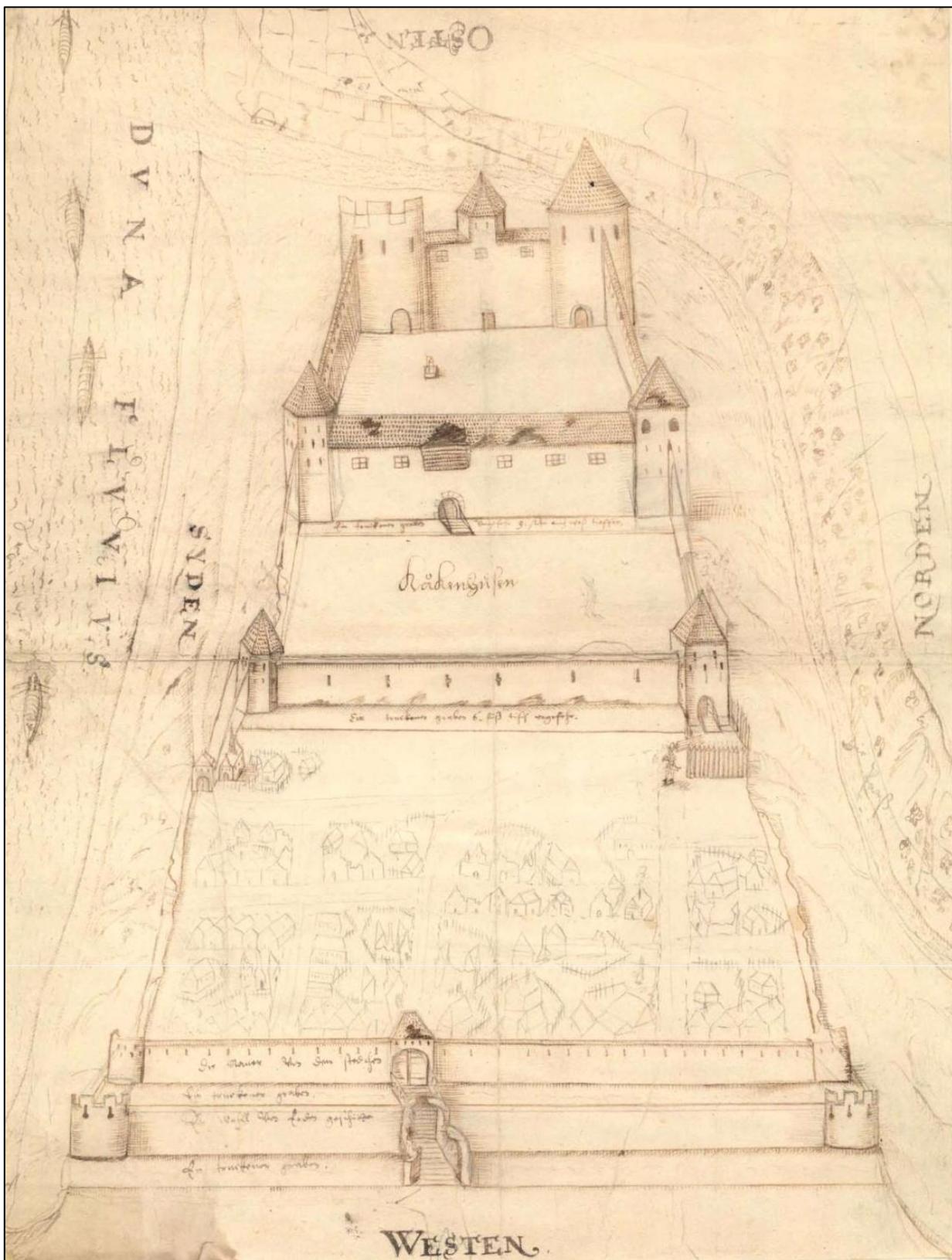
No: Sachssendahl, J. (Hrsg.) *Est- und Livändische Briefblade*, Bd. 4.: Siegel und Münzen der weltlichen und geistlichen Gebietiger über Liv-, Est- und Curland bis zum Jahre 1561 nebst Siegeln einheimischer Geschlechter. Reval: In Commission bei Kluge und Ströhm, 1887. S. 83.

Kokneses zīmogs. Nemot vērā zīmogā attēloto simboliku, iespējams, Kokneses fogta zīmogs.

1486. gads.

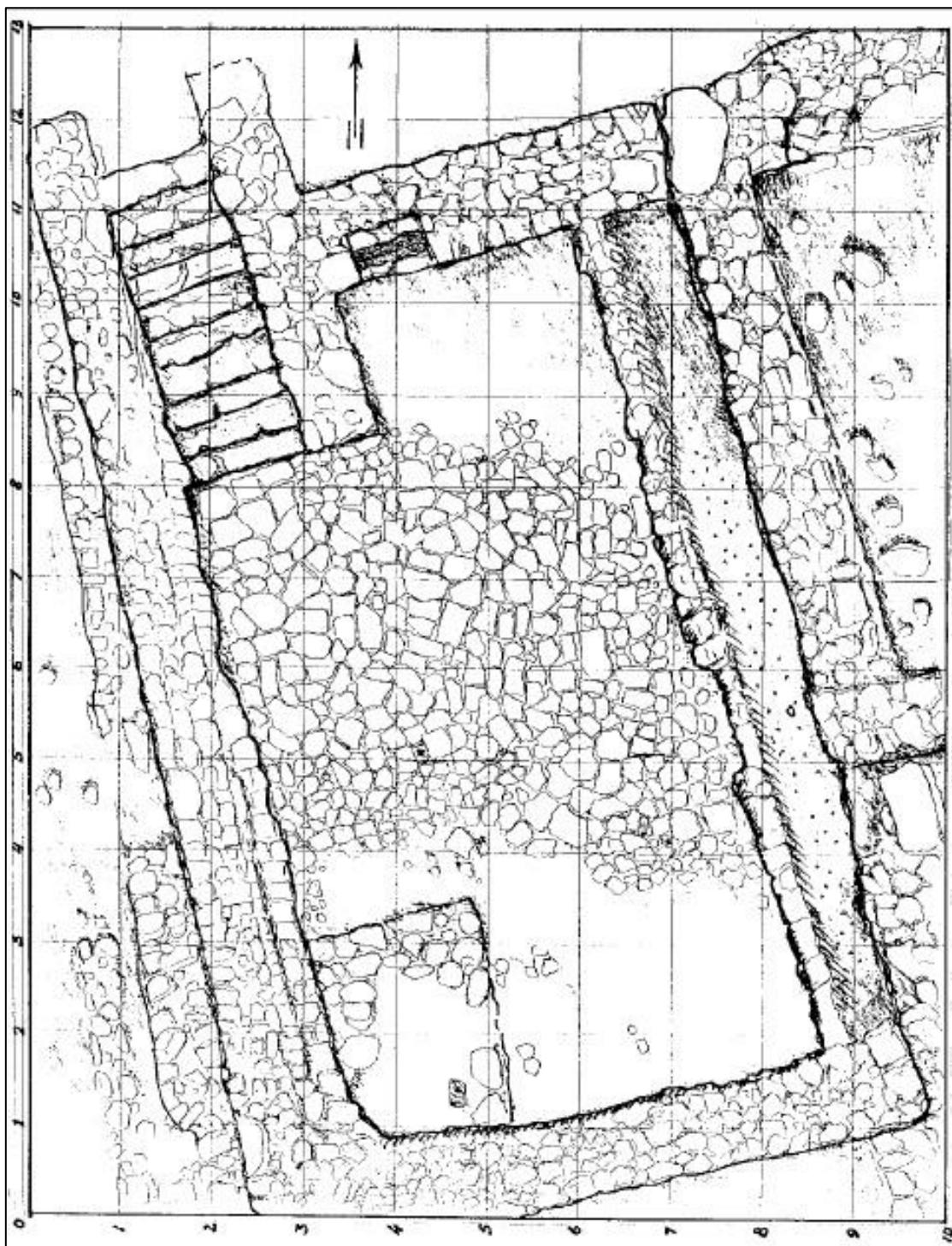
No: Sachssendahl, J. (Hrsg.) *Est- und Livändische Brieflade*, Bd. 4.: Siegel und Münzen der weltlichen und geistlichen Gebietiger über Liv-, Est- und Curland bis zum Jahre 1561 nebst Siegeln einheimischer Geschlechter. Reval: In Commission bei Kluge und Ströhm, 1887. S. 83.

Kokneses pils plāns. 1620. gads. Stokholmas Kara arhīvs, Nr. 0406H:28:021:001

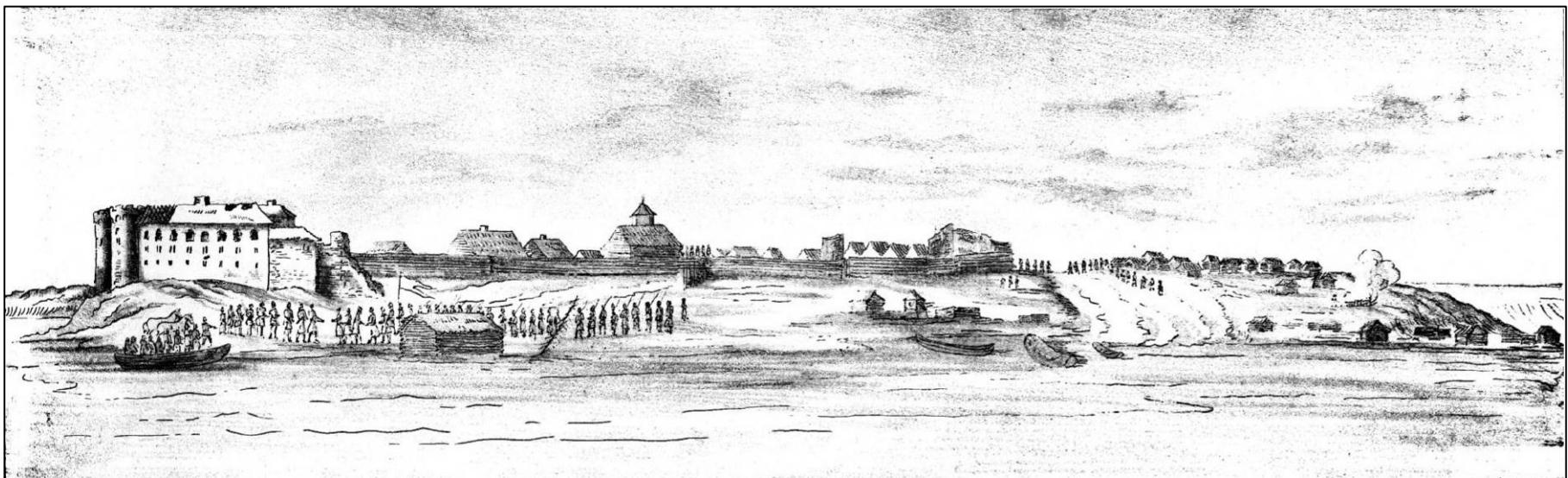
Kokneses pils plāns. 1630. gads. Stokholmas Kara arhīvs, Nr. 0406H:28:021:002 b

1961. gada arheoloģiskās izpētes laikā atsegtais celtnes plāns.

No: Ose, I. Zeugnisse des mittelalterlichen Hausbaus in den Kleinstädten Lettlands. In: Gläser, M. (Hg.) *Lübecker Kolloquium zur Stadtarchäologie im Hanseraum III: Der Hausbau*. Lübeck: Schmidt-Römhild, 2001. S. 577.

PIELIKUMS NR. 9.

Kokneses pils un pilsēta 1661. gadā. Mākslinieka Johana Rūdolfa Šturna zīmējums.

No: Аделунг, Ф. (компилятор) *Рисунки к путешествию по России Римско-Императорского посланника барона Мейерберга в 1661 и 1662 годах, представляющие виды, народные обычаи, одеяния, портреты и т.п.* Санкт-Петербург, 1827. С. 19.

Pētījums izstrādāts Centrālās Baltijas jūras reģiona programmas 2014.-2020.gadam projekta Nr.CB110 „Hanzas vērtības ilgtspējīgai sadarbībai” (Hanseatic Approach to New Sustainable Alliances – HANSA) ietvaros. Par dokumenta saturu pilnībā atbild Kokneses novada dome, un tas neatspoguļo Programmas un iesaistīto valstu oficiālo viedokli.